

Viite:

Sisäministeriön lausuntopyyntö 25.11.2024, VN/28833/2023

Asia:

Oikeuskanslerin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta

Sisäministeriö on pyytänyt oikeuskanslerilta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan kansainvälistä suojelua koskevien hakemusprosessien tehostamista kehittämällä viranomaisten toimintaa ja yksinkertaistamalla hakemusmenettelyä. Esityksessä ehdotetaan, että turvapaikkapuhuttelupöytäkirjaa ei tarkastettaisi enää säännönmukaisesti turvapaikkapuhuttelussa, ja että kansainvälistä suojelua saavien matkustusasiakirjoihin asetettaisiin käyttörajoituksia suhteessa kansalaisuusvaltioon tai aiempaan pysyvään asuinmaahan. Esityksessä ehdotetaan, että kansainvälistä suojelua koskeviin päätöksiin liittyvien karkottamispäätösten täytäntöönpanokelpoisuus yhdenmukaistettaisiin vastaavien käännättämispäätösten täytäntöönpanokelpoisuuden kanssa.

Totean luonnoksesta lausuntonani seuraavan.

Lainvalmistelutyötä on ohjannut selkeästi hallitusohjelma. Hallitusohjelma itsessään on annettu tiedonantona perustuslain 62 §:n mukaisesti eduskunnalle ja parlamentarisessa järjestelmässä eduskunnan enemmistön luottamusta nauttivan hallituksen hallitusohjelmalla on

näin eduskunnan enemmistön hyväksyntää ja eduskuntavaalien tulosta heijastava erityinen demokraattinen legitimitetti.

Hallitusohjelman asemasta parlamentaarisen enemmistöhallituksen poliittisena ohjelmana huolimatta lainvalmistelua ei voida yksistään kiinnittää hallitusohjelman antamaan legitimitettiin, vaan jokainen lakiesitys on tästä huolimatta perusteltava ja myös lakitasoisen sääntelyn vaihtoehdot riittävän seikkaperäisesti selvitettävä. Perustuslakivaliokunta ja oikeuskansleri ovatkin useaan otteeseen todenneet valtiosääntöoikeudellisissa kannanotoissa, että pelkkä hallitusohjelman kirjaus ei riitä hallituksen esityksen pääasialliseksi perusteluksi (ks. esim. [PeVL 16/2024 vp](#), kohta 9 ja [OKV/1772/10/2023 ym.](#), s. 3, [OKV/1486/21/2024](#), s. 8–9, [OKV/1527/21/2024](#), s. 2, sekä [OKV/2198/21/2024](#), s. 1–2).

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että viittaukset hallitusohjelmaan voivat olla ongelmallisia erityisesti siltä osin kuin tällaisia viittauksia käytetään esityksessä argumentaation tukena. Hallituksen esityksessä on perusteltava, että ehdotettava laki on tarpeellinen, että sillä saavutetaan halutut tavoitteet ja että se on tarkoituksenmukainen keino tavoitteiden saavuttamiseksi. Perustuslakivaliokunta on korostanut esityksen perustelemisen ja perusteluiden avoimuuden merkitystä erityisesti yksilön oikeudelliseen asemaan kohdistuvien muutosten osalta (PeVL 16/2024 vp, kohta 9).

Jatkovalmistelussa tulisi selkeyttää esityksen tavoitteenasettelua ja täydentää sitä hallitusohjelman toteuttamisen lisäksi. Esityksen perusteluissa olisi tarpeen osoittaa esityksen hyväksyttävät yhteiskunnalliset intressit tarkemmin.

Esityksessä ei ole esitetty siirtymäsäännöksiä sen osalta, miten esityksessä ehdotettuja täytäntöönpanosäännöksiä sovellettaisiin suhteessa aiemmin tehtyihin karkottamispäätöksiin eikä sen osalta, miten 88 b §:n 2 momenttiin esitettyä tiukennusta sovellettaisiin lain voimaantulon jälkeen tehtävään päätökseen, jossa lainkohdan tarkoittama vainon peruste on aiheutunut ennen lainmuutosta. Tältä osin esityksen perusteluja olisi täydennettävä tai esitykseen olisi lisättävä siirtymäsäännökset. Jatkovalmistelussa tulisi siis vielä harkita siirtymäsäännösten tarpeellisuutta tai vähintäänkin perustella, miten siirtymäsäännösten puuttumisen voidaan nähdä olevan perus- ja ihmisoikeusvaatimusten kanssa sopusoinnussa. Osaksi on tarpeen arvioida myös valtiosääntöistä oikeutettujen odotusten suoja siltä osin, kun kyse on jo maassa olevista henkilöistä.

Jatkovalmistelussa voisi vielä pohtia, onko ehdotetussa 97 a §:n 4 momentissa aiheellista todeta, että hakijan lisäykset ja korjaukset voidaan jättää huomioon ottamatta, jos ne toimitetaan annetun määräajan jälkeen. Yleensä hakemusasioiden käsittelyssä tällaiset määräajat eivät ole ehdottomia, ja myöhässä toimitettujen lisäysten ja korjausten huomioon ottamatta jättäminen saattaa lisätä muutoksenhakujen määrää.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Esittelijäneuvos

Elina Nyholm